

# DE RECHTER TUSSEN STRAATTAAL EN JARGON: OP WEG NAAR BEGRIJPelijke UITSPRAKEN

André Verburg\*<sup>o</sup>

Rechters en juridisch medewerkers werken aan begrijpelijkheid van uitspraken, maar toch valt er nog veel werk te verrichten. Dat is ook nodig, want modern gezag hangt sterk af van begrijpelijkheid. Daarom deze bespreking van de drie belangrijkste problemen en praktische oplossingen daarvoor.

## 1 Inleiding

De klacht is van alle tijden: juristen, en in het bijzonder rechters, schrijven onbegrijpelijk. En ik vermoed dat het nooit zover zal komen dat de rechter met een WhatsAppje of Tweet uitspraak doet in deze trant: 'Yo! What U say is epic fail. So U lose. Better pay 2morrow or go 2 jail. #Verdict'. Op zich duidelijk en minder dan 140 karakters, maar niet bevredigend en ook niet passend bij wat men van een rechter verwacht. Het gaat in dit artikel dus om het vinden van het juiste midden in begrijpelijke taal in uitspraken, maar de meeste dingen die ik zeg gelden ook voor andere juridische teksten.

In dit artikel bespreek ik eerst waarom begrijpelijkheid van uitspraken in de huidige tijd belangrijk en zelfs noodzakelijk is (paragraaf 2). Dan onderzoek ik wat rechters allemaal al doen aan begrijpelijkheid (paragraaf 3.1), maar ook waarom het zo moeilijk voor juristen is om helder te schrijven (paragraaf 3.2). Vervolgens ga ik in op enige methoden om uitspraken begrijpelijker te maken, waarbij veel voorbeelden<sup>1</sup> aan bod komen (paragraaf 4). Het artikel eindigt met een kort slotwoord (paragraaf 5).

**De klacht is van alle tijden: juristen, en in het bijzonder rechters, schrijven onbegrijpelijk**

## 2 Waarom is het belangrijk om begrijpelijke uitspraken te schrijven?

De noodzaak begrijpelijke uitspraken te schrijven heeft op zichzelf helemaal niet met taal te maken, maar met hedendaags gezag. Tot ongeveer de jaren 70 van de vorige eeuw was gezag vooral een kwestie van *institutioneel* gezag: dat ging om het gezag van de politie, het leger, het staatsbedrijf PTT, de regering, de rechtspraak. De vertegenwoordigers van die instituties ontleenden hun *persoonlijke* gezag aan hun rol binnen die instituties. Zelfs de postbode ontleende zijn<sup>2</sup> persoonlijke gezag via zijn uniform (antraciet met rode strepen) met pet aan staatsbedrijf PTT. In de huidige tijd is Nederland nog altijd een *high-trust society*, dus in beginsel is het vertrouwen in instituties nog steeds hoog, maar door ontwikkelingen zoals individualisering, grotere mobiliteit in woonplaats, werk en relatie, hogere opleidingsniveaus, toegang tot informatie via internet en sociale media, is persoonlijk gezag veel meer op de voorgrond komen te staan. En als die gezagsdragers hun persoonlijk gezag op een goede manier uitoefenen, straalt dat positief af op het institutionele gezag van de organisatie waartoe zij behoren. De relatie tussen institutioneel en persoonlijk gezag is dus bijna omgedraaid.

Bij 'gezag van de rechtspraak' denken veel mensen aan indrukwekkende gebouwen met pilaren, hoge zittingszalen, de toga, het portret

\* D.A. Verburg is staatsraad in de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Daarnaast is hij verbonden aan de Universiteit Utrecht en het Montaigne Centrum voor Rechtspleging en Conflictoplossing.

<sup>o</sup> Ik dank Mascha Furth, Geerke van der Bruggen en Jannigje Willems hartelijk voor hun commentaar op eerdere versies van dit artikel.

<sup>1</sup> Alle voorbeelden die ik in dit artikel geef zijn verzonden, al kan je ze zomaar in een uitspraak tegenkomen. Sommige kom je gelukkig steeds minder tegen.

<sup>2</sup> Alleen voor de leesbaarheid kies ik in dit artikel voor 'hij'/'zijn'/'hem' en niet voor 'hij of zij', enz.

van de majesteit. Maar dat zijn allemaal symbolen die horen bij institutioneel gezag: ze maken de burger klein en plaatsen hem op afstand. Die afstand hoort nu juist niet bij persoonlijk gezag; in deze geïndividualiseerde tijd wil de burger dat de rechter geïnteresseerd in *hem* is, hem niet als een dossiertje, maar als waardevolle deelgenoot van deze maatschappij behandelt. Hij wil dat die rechter naar hem luistert en ook laat zien dat hij moeite doet om een professionele relatie met hem aan te gaan. Modern gezag is persoonlijk,<sup>3</sup> relationeel, communicatief en responsief.<sup>4</sup>

Dat is waarom we het moeten hebben over begrijpelijke uitspraken. Vergelijk het met een doktersbezoek. Als mijn grootouders naar de dokter gingen, voelden zij diep respect als de dokter in onbegrijpelijke Latijnse termen sprak en vervolgens in een gesloten enveloppe een recept voor de apotheker meegaf ('Hij moet wel een heel geleerde man zijn.'). Als mijn dochter nu naar de dokter gaat en die zou haar zo behandelen, komt ze woedend thuis ('Het gaat over mijn lichaam en hij kan niet eens uitleggen wat er aan de hand is.'). Gezag is afhankelijk geworden van persoonlijk contact en begrijpelijkheid.

## In deze geïndividualiseerde tijd wil de burger dat de rechter geïnteresseerd in *hem* is, hem niet als een dossiertje, maar als waardevolle deelgenoot van deze maatschappij behandelt

### 3 En waarom doen rechters dan zo weinig aan begrijpelijke taal?

#### 3.1 Antwoord 1: Dat is helemaal niet zo!

Ik werp dan wel de vraag op waarom rechters zo weinig doen aan begrijpelijke taal, maar ik ga eerst zeggen dat het helemaal niet waar is. Rechters zijn druk bezig met schrijven in begrijpelijke taal. De president van de Hoge Raad, Maarten Feteris, is een fervent voorstander van begrijpelijke taal<sup>5</sup> en de Hoge Raad zelf heeft niet alleen latinismen in de ban gedaan, maar toetst zijn arresten ook vaak door ze voor te lezen in raadkamer: als je buiten adem raakt, is er kennelijk nog wat mis. De Afdeling bestuursrechtspraak voerde onder de leus 'Heerlijk helder'<sup>6</sup> grote wijzigingen door in haar uitspraken, onder andere door de lappen wettekst naar een bijlage te verplaatsen, heldere kopjes toe te voegen, in een inleiding te vertellen waar de zaak over gaat en zo min mogelijk negentiende-eeuwse taal te gebruiken.<sup>7</sup> De bestuursrechters van de rechtbank Amsterdam sleepten niet alleen de Klare Taalbokaal 2016 in de wacht,<sup>8</sup> maar startten in 2017 ook met hun project WIEB: Wat Ik Eigenlijk Bedoel. De rechters en juridisch medewerkers gingen daar zelf hard mee aan de slag, maar zij lieten zich ook een half jaar lang één dag in de week begeleiden door taalcoach Geerke van der Bruggen.<sup>9</sup> Bij Studiecentrum Rechtspleging (SSR)<sup>10</sup> trainen

Janneke Valbracht en Mascha Furth<sup>11</sup> al vele jaren rechters en juridisch medewerkers. Rechtbank Midden-Nederland heeft een vorm van interventie op de leesbaarheid van uitspraken, waarbij concepten door taalcoaches worden commentariseerd voordat ze de deur uit gaan. En vele individuele rechters spannen zich dagelijks in voor heldere uitspraken. Ik noem als voorbeeld strafrechter Jacco Janssen uit Rotterdam.<sup>12</sup> Dus er gebeurt echt veel in rechterlijk Nederland.

## Ik werp dan wel de vraag op waarom rechters zo weinig doen aan begrijpelijke taal, maar ik ga eerst zeggen dat het helemaal niet waar is. Rechters zijn druk bezig met schrijven in begrijpelijke taal

3.2 Antwoord 2: Het is nog steeds een probleem en daar zijn ook wel redenen voor. Waarom blijft het dan toch zo moeilijk om begrijpelijk te schrijven? Daar zijn verschillende redenen voor, waarvan sommige wat meer begrip verdienen dan andere.

#### Copy/paste

Je bent bezig een uitspraak te schrijven en je vindt op [rechtspraak.nl](http://rechtspraak.nl) een zaak van tig jaar geleden die over eenzelfde kwestie gaat. En die uitspraak is ook nog eens van 'je' hogerberoepsrechter! Wat is er aantrekkelijker dan kopiëren en plakken? En wat is er riskanter dan daarna die tekst ombouwen in begrijpelijke taal? Want als je het precies overneemt, kan het nooit (juridisch) mis zijn en als je gaat herschrijven kan je nuances missen.

#### Complexe zaken in eenvoudige woorden

Waar veel rechters en juridisch medewerkers mee worstelen, is de vraag of je de moeilijke kwesties die regelmatig in de rechtspraak moeten worden besproken wel in eenvoudige taal kan uitdrukken. Gaan er geen nuances verloren? En als het al kan, kost het dan niet heel veel tijd en energie?<sup>13</sup>

#### Onzekerheid en statusgevoeligheid

De gedachte bij veel gezagsdragers, ook bij sommige rechters en juridisch medewerkers, is dat plechtstatige taal en een voorkeur voor het belegen woord past bij het ambt. Het woord 'slopen' is zoveel gewoner dan 'amoveren'. En zo kiezen zij ook 'mitsdien' als mooie variant van het alledaagse 'dus', 'waterscheiding' in plaats van de ordinaire 'sloot'. Natuurlijk heb je dan ook een voorkeur voor lange zinnen waarin je probeert alle nuances en overwegingen eerst op te sommen en dan, nog steeds in diezelfde zin, je conclusie te verwoorden.<sup>14</sup> De onzekerheid die hierbij speelt is of de rechter niet in zijn blootje staat als hij in gewone taal en begrijpelijke zinnen zou spreken. De toga als schaamlap voor de naakte

- 3 Niet privé-persoonlijk, maar professioneel persoonlijk.
- 4 Zie uitgebreider D.A. Verburg, 'Uw procesorde is de mijne niet! Het gezag van de rechter en de wijze van omgaan met de goede procesorde', in: A.T. Marseille, A.C.M. Meuwese, F.C.M.A. Michiels & J.C.A. de Poorter (red.), *Be hoorlijk bestuursprocesrecht. Opstellen aangeboden aan prof. mr. B.W.N. de Waard over grondslagen, beginselen en vernieuwingen van het bestuursprocesrecht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2015, p. 267-291, paragraaf 3.2.
- 5 Zie onder andere M.W.C. Feteris, 'De Hoge Raad tot 2020', installatierede 5 november 2014, M.W.C. Feteris 'De taal van procederende advocaten', *NJB* 2016/2290 en M.W.C. Feteris, 'Juristen moeten complexe zaken eenvoudig maken', *Rechtspraak* 2017, afl. 1, p. 7.
- 6 Een naam die is ontleend aan een Vlaams radioprogramma van Jan Hautekiet en Ann De Craemer en een initiatief van de Vlaamse overheid om heldere ambtelijke taal te stimuleren (2015). Zie ook: <https://overheid.vlaanderen.be/heldere-taal>.
- 7 Zie G. van der Bruggen, 'Een kleine stap voor een rechter, een reuzensprong voor de rechtspraak. Afdeling bestuursrechtspraak maakt werk van begrijpelijke uitspraken', *JBplus* 2016, p. 109-116.
- 8 De prijs ging naar Hansje Loman en Hans Braam. Zie [www.mr-online.nl/klare-taal-rechtbank-amsterdam/](http://www.mr-online.nl/klare-taal-rechtbank-amsterdam/). Lees de winnende uitspraak, rb. Amsterdam 27 oktober 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:6938.
- 9 Zie [www.bruginbedrijf.nl](http://www.bruginbedrijf.nl). Zie verder haar *NJB*-blog 'En toen vloog er een stoel door de rechtszaal – De communicatieve functie van uitspraken' op <http://njb.nl/blog/en-toen-vloog-er-een-stoel-door-de-rechtszaal-de.15187.lynx>.
- 10 Het opleidingsinstituut van de Rechtspraak.
- 11 Zie [www.vfgu.nl](http://www.vfgu.nl).
- 12 Lees de strafmotivering in de *Ibn Ghaldoun*-zaak, rb. Rotterdam 13 februari 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:957.
- 13 Als voorbeeld noem ik de worsteling van Geerke van der Bruggen op p. 115 van haar hiervoor (in voetnoot 7) genoemde artikel om de vakterm 'beleidsvrijheid' in het bestuursrecht helder uit te leggen. De uitleg is prachtig, maar neemt een hele alinea in beslag.
- 14 Bijvoorbeeld: 'Gelet op hetgeen door partijen over en weer is gesteld, zowel in de op de zaak betrekking hebbende stukken als tijdens het verhandelde ter zitting, waarbij de rechtbank in het bijzonder acht wenst te slaan op hetgeen aan verplichtingen over en weer te gelden heeft tussen hen als beweerdelijk gelaedeerde en gestelde veroorzaker van het leed zijdens eiser, zowel afzonderlijk als in onderlinge samenhang bezien, wijst de rechtbank de vordering af.' (71 woorden).

- 15 Dit is het betekenisverschil. Je schrijft een uitspraak in zaak X. Daarin citeer je een eerdere uitspraak over zaak Y. Als je daarna verder gaat met 'onderhavige zaak' bedoel je altijd de zaak waarin je nu bezig bent, dus zaak X; als je zou zeggen 'deze zaak' kan dat doelen op de zaak die je net hebt geciteerd, zaak Y, en de zaak waarin je nu bezig bent, zaak X. Dat is een betekenisverschil dat alleen juristen begrijpen en dus geen enkele communicatieve waarde heeft buiten de club van juristen.
- 16 Met dank aan Hans Braam (rechtbank Amsterdam) voor dit inzicht.
- 17 Dit begrip heb ik gepikt van Geerke van der Bruggen en zij ontleent het weer aan S. Pinker, *The Sense of Style: The Thinking Person's Guide to Writing in the 21st Century*, New York: Viking Press 2014.
- 18 M. Malsch & N. van Manen (red.), *De begrijpelijkheid van de rechtspraak*, Den Haag: Boom Juridische uitgeverij 2007.
- 19 Dat doe ik samen met de hierboven al genoemde Janneke Valbracht, Mascha Furth en Geerke van der Bruggen.
- 20 De onderscheiden niveaus zijn A1, A2, B1, B2, C1, C2. De bron is het Gemeenschappelijk Europees referentiekader van de Raad van Europa (vaak wordt hiernaar verwezen met de namen CEF of CEFR, Common European Framework (of Reference)). Zie voor een korte blik op het onderwerp: [https://nl.wikipedia.org/wiki/Gemeenschappelijk\\_Europees\\_referentiekader](https://nl.wikipedia.org/wiki/Gemeenschappelijk_Europees_referentiekader).
- 21 Vergelijk C. Jansen, 'Taalniveau B1: de nieuwste kleren van de keizer', *Onze Taal* (82) 2013, afl. 2, p. 56-57. Ook te vinden op: [www.careljansen.nl/Publications/cj\\_in\\_ot\\_over\\_taalniveau-b1.pdf](http://www.careljansen.nl/Publications/cj_in_ot_over_taalniveau-b1.pdf).
- 22 Definitie van het Taal- & Trainingscentrum van de Erasmus Universiteit Rotterdam.
- 23 Van een methode om iemands taalniveau vast te stellen naar een methode om de begrijpelijkheid van een tekst vast te stellen.
- 24 Mijn favoriete lange zin is van Anton Valens, winnaar van de Tzumprijs 2013: "Het was dinsdagavond kwart voor acht en een van de laatste dagen van oktober in het roemruchte stervensjaar van de gulden, dat schitterende, harde betaalmiddel met zijn waaier van kleurige biljetten als de staart van een paradijsvogel, dat met goedvinden van de kroon door de directeur van De Nederlandsche Bank verkwanseld werd voor een grauwe eenheidsmunt waar er al zoveel van zijn en die de 'euro' wordt genoemd." (A. Valens, *Het boek Ont*, Amsterdam: Atlas Contact 2012). Veel moeilijke woorden, dat wel, maar het is niet de lengte die de zin moeilijk maakt. Hij loopt als een tierelier.

rechter. Maar, zoals gezegd, modern gezag gaat juist over een relatie aangaan en begrijpelijk zijn. Als de rechtspraak dat niet doet, wordt zij irrelevant.

## Zet een groep juristen bij elkaar en natuurlijk gaan ze over op hun sociolect, het 'Juridisch'. Juristen voelen zich gewoon thuis bij 'in casu', 'gelaedeerde', 'verschoonbaar'

### Groepstaal

Je mag hopen dat een rechter, als zijn partner thuis vraagt 'die handdoek' aan te geven, niet reageert met 'Bedoel je onderhavige handdoek?'. Maar zet een groep juristen bij elkaar en natuurlijk gaan ze over op hun sociolect, het 'Juridisch'. Voor hen betekent 'onderhavig' soms echt iets anders dan 'deze' of 'dit'.<sup>15</sup> Juristen voelen zich gewoon thuis bij 'in casu', 'gelaedeerde', 'verschoonbaar'. Als je met elkaar onderling in het Juridisch spreekt, is het heel moeilijk om vervolgens achter je toetsenbord ineens kraakhelder Nederlands te schrijven. Bovendien heeft de rechter nog een probleem dat bijvoorbeeld de ziekenhuisarts niet heeft. Die laatste kan gewoon 's morgens vroeg bij de overdracht in het Medisch overleggen met zijn collega-arts, dan een stukje over de gang lopen naar een ziekenhuisbed en daar met de patiënt spreken, waarbij hij probeert begrijpelijk Nederlands te spreken. De rechter probeert eigenlijk in zijn uitspraak allebei tegelijkertijd te doen: Juridisch spreken met de juridisch geschoolde gemachtigden en de hogere beroepsrechter én begrijpelijk Nederlands met de mensen om wie het echt gaat, de partijen.<sup>16</sup>

### De vloek van de kennis<sup>17</sup>

Als je al die juridische kennis eenmaal in huis hebt, is het heel moeilijk te beseffen wat voor niet-juristen nog te volgen is. Elke jurist snapt dat 'gelaedeerde' echt een ongebruikelijk woord is, maar bijvoorbeeld 'verschoonbaar' is zo ingeburgerd in het Juridisch, dat hij zich nauwelijks kan voorstellen dat niet-juristen hierbij alleen maar aan pampers denken.

Markant in dit verband is een onderzoek waar Mascha Furth mij op wees, namelijk 'De begrijpelijkheid van de rechtspraak'.<sup>18</sup> Daarin werden uitspraken herschreven en kregen (a) niet-academische lezers, (b) academische (maar niet juridisch geschoolde) lezers en (c) academisch geschoolde juristen zowel de originele uitspraak als de herschreven versie te lezen. De eerste groep vond de herschreven versie wel beter, maar nog steeds moeilijk en de tweede groep vond de herschreven versie een enorme vooruitgang. Dat is nog niet zo verrassend. Maar de derde groep... zag geen verschil! De jurist is zo getraind naar de inhoud te zoeken dat hij bij de originele uitspraak én bij de herschreven versie gewoon alleen maar controleert of het klopt. Voor die groep staat er dus twee keer hetzelfde.

## 4 Hoe moet het dan wel?

### 4.1 Een moeizame route

Als ik in de rechtspraak training geef<sup>19</sup> in het schrijven van begrijpelijke uitspraken, hoor ik vaak 'Maar het is zo mooi!' en 'De advocaat kan het toch aan zijn cliënt uitleggen'. Ik kan mij wel voorstellen dat je deze gevoelens hebt, maar waarom zouden wij als Nederlandse rechters prachtig literair Chinees schrijven om het vervolgens door een Nederlandse advocaat naar het Nederlands te laten vertalen voor zijn Nederlandse klant? Gevaarlijker is de opmerking die ik tijdens die trainingen ook vaak hoor: 'We gaan toch geen jip-en-janneketaal schrijven?' In de eerste plaats overschatten de rechters en juridisch medewerkers die dit zeggen zichzelf; ze mochten willen dat ze zo goed konden schrijven als Annie M.G. Schmidt! In de tweede plaats is het een drogreden en wel de 'stroman'. Als je je afzet tegen 'begrijpelijke taal' kom je wat raar over, dus daarom maak je er een persiflage van: jip-en-janneketaal. En als je het zo noemt, kom je helemaal niet raar over als je daar tegen bent. Maar nu even terug naar waar we het over hadden: niemand pleit voor jip-en-janneketaal, we hebben het over begrijpelijke taal, zakelijk neutraal. Begrijpelijk voor veel mensen, niet alleen voor juristen.

## Als je je afzet tegen 'begrijpelijke taal' kom je wat raar over, dus daarom maak je er een persiflage van: jip-en-janneketaal. En als je het zo noemt, kom je helemaal niet raar over als je daar tegen bent

Als je dat eenmaal hebt gezegd, komt onmiddellijk op: 'we moeten schrijven op B1-niveau, want dan begrijpt 80 procent van de mensen het'. De indeling waar het hier om gaat is oorspronkelijk bedoeld om iemands taalniveau te bepalen, zodat je bijvoorbeeld kan bepalen welke taalopleiding hij aankan,<sup>20</sup> niet voor niveautypering van teksten. Maar taalbureaus venten deze typering heftig uit, juist wel als methode om de begrijpelijkheid van teksten vast te stellen. Ik ben daar geen voorstander van.<sup>21</sup> In de eerste plaats is het een illusie om te denken dat je rechterlijke uitspraken zo kan schrijven dat een lezer op B1-niveau ze begrijpt. Dit is de definitie van dat niveau: 'Je kunt teksten begrijpen die hoofdzakelijk bestaan uit zeer frequente, dagelijkse of aan werk gerelateerde taal. Je kunt de beschrijving van gebeurtenissen, gevoelens en wensen in persoonlijke brieven begrijpen.'<sup>22</sup> Niet haalbaar voor uitspraken dus. In de tweede plaats leidt die omkering<sup>23</sup> vaak tot versimpelde spelregels, zoals 'vermijd lange zinnen'. Er is vaak helemaal niets mis met lange zinnen, zolang de lezer maar vanaf het eerste tot en met het laatste woord wordt meegenomen op de reis die hij moet afleggen.<sup>24</sup>

Deze paragraaf heet 'Hoe moet het dan wel?' en toch heb ik al heel veel woorden besteed aan gevoelens en methoden die juist geen antwoord op die vraag zijn. Het is vast geen *plot spoiler* als ik zeg dat het lezen van dit artikel niet genoeg is. Het gaat om een attitudeverandering en om het loswrikken van vaste gewoonten, dus alleen intensieve training helpt. Daarom behandel ik maar kort hoe het in mijn ogen dan wel moet.

## Veel rechters en juridisch medewerkers die aan de slag willen met begrijpelijke uitspraken, gaan 'moeilijke woorden' vervangen door 'eenvoudige woorden'. Dat is een belangrijke stap, maar het is echt een eerste stap

### 4.2 Weg met onbegrijpelijke woorden

Veel rechters en juridisch medewerkers die aan de slag willen met begrijpelijke uitspraken, gaan 'moeilijke woorden' vervangen door 'eenvoudige woorden'. Dat is een belangrijke stap, maar het is echt een eerste stap. Geen latinismen meer,<sup>25</sup> geen negentiende-eeuwse taal,<sup>26</sup> geen nodeloos jargon.<sup>27</sup> Natuurlijk zijn er ook gewoon vaktermen die je niet kan missen,<sup>28</sup> maar *nodeloos* jargon kan weg. Juristen zijn ook dol op omslachtige termen. De laatste tijd valt mijn oog vaak op 'dit heeft te gelden voor', waar gewoon bedoeld is 'dit geldt voor'. Zo ook 'dat is gelegen in het feit dat', terwijl je ook kan zeggen 'dat komt doordat'. Woordparen zijn de lievelingen van juristen: 'voor rekening en risico', 'van nul en generlei waarde', 'wat overigens of meer gevorderd is'. Soms hebben de samenstellende delen van zo'n woordpaar twee afzonderlijke betekenissen en zijn daarom beide nodig (denk aan 'wettig en overtuigend bewezen'). Vaker niet: 'nul' en 'generlei' betekenen beide 'niets', iets wat 'overigens' gevorderd is, is ook altijd 'meer' gevorderd en bij 'voor rekening en risico' is bijna altijd alleen bedoeld 'voor risico' en komt er geen enkele rekening aan te pas.<sup>29</sup>

### 4.3 Weg met onbegrijpelijke zinnen

Een tweede stap is op het niveau van zinsconstructies. Dat we gestapelde ontkenningen,<sup>30</sup> het onnodig passief<sup>31</sup> en tangconstructies<sup>32</sup> moeten vermijden, dat weten we zo langzamerhand wel (al is weten nog niet hetzelfde als doen). Maar er is meer werk aan de winkel.

Vaak zie je nog de lange aanloop: eerst alle nuances opsommen en dan pas de kern van de boodschap geven. Hierboven in voetnoot 14 gaf ik een voorbeeld met 71 woorden. De beste oplossing: de hoofdboodschap voorop plaatsen en in aparte zinnen de redenen daarvoor uitleggen.

Moeilijke zinsconstructies die voor juristen het lastigst weg te werken zijn, zijn naamwoordconstructies, vaak in combinatie met voorzetseluitdrukkingen. Pak een juridische tekst die u

eerder schreef en zoek eens op 'ing'. Ik vermoed dat u verbijsterd zal zijn hoe vaak u woorden als 'stelling', 'schadevergoeding', 'af/toewijzing', 'vaststelling' en 'veroordeling' gebruikt. Er is iets bijzonders met deze voorbeelden aan de hand: ze zijn alle afgeleid van werkwoorden ('stellen', 'vergoeden (van schade)', 'af/toewijzen', 'vaststellen', 'veroordelen') en ze zijn met -ing tot zelfstandig naamwoord gemaakt. Werkwoorden zijn 'dynamisch' en naamwoorden zijn 'statisch'. Zinnen die 'dynamischer' zijn, lezen over het algemeen soepeler. Juristen laten hun taal stollen met al die naamwoorden. Als je ook nog eens strooit met voorzetseluitdrukkingen ('met betrekking tot', 'ten aanzien van', 'in het kader van', 'naar aanleiding van') dan ben je wel gedwongen om over te gaan op die naamwoordconstructie. Neem de eenvoudige tekst: 'Eiser stelt dat de feiten dus en zo moeten worden vastgesteld, zodat verweerder zijn schade moet vergoeden. De rechtbank oordeelt hierover dat ...' en 'verrijk' die tekst met een paar voorzetseluitdrukkingen. Dan moet je wel je toevlucht nemen tot naamwoordconstructies: 'Met betrekking tot de stelling van eiser dat ten aanzien van de feitenvaststelling dus en zo moet worden geroordeeld, zodat in het kader van de schade verweerder gehouden is tot vergoeding daarvan, overweegt de rechtbank ...'. De oplossing: laat werkwoorden werken.

Ook los van dit effect van voorzetseluitdrukkingen, kunnen die vaak beter worden vervangen door een enkel woord. Termen als 'met betrekking tot' en 'ten aanzien van' kunnen acht van de tien keer worden vervangen door 'over', de negende keer door 'voor' en de tiende keer door 'op'.<sup>33</sup> Daar knapt een zin al behoorlijk van op, maar het is geen wondermiddel, want ook bij eenvoudige voorzetsels, loop je nog op tegen die naamwoordconstructie.<sup>34</sup>

## Pak een juridische tekst die u eerder schreef en zoek eens op 'ing'. Ik vermoed dat u verbijsterd zal zijn hoe vaak u woorden als 'stelling', 'schadevergoeding', 'af/toewijzing', 'vaststelling' en 'veroordeling' gebruikt

### 4.4 Weg met onbegrijpelijke gedachtegangen

De derde stap is de architectuur van de uitspraak, de gedachtegang. Veel lezers, ook academisch geschoolde, raken de weg kwijt in een uitspraak.

Het hoofdprobleem is in mijn ogen het redeneerschema waarmee juristen werken, het syllogisme ('dit zijn de regels, dit zijn de feiten en zo passen die twee op elkaar').<sup>35</sup> Of beter gezegd: het syllogisme is prima, maar het wordt problematisch als je ook in die vorm schrijft. Alleen filosofen en theologen zijn ook aan dat redeneerschema gewend, maar de populatie van

25 Tussen haakjes vermeld ik het aantal treffers op [www.rechtspraak.nl](http://www.rechtspraak.nl). Waarom zou je zeggen 'een brief d.d. 14 oktober 2017' (98.664) als je ook kan zeggen 'een brief van 14 oktober 2017', waarom 'in casu' (31.840) als je bedoelt 'in dit geval', 'de facto' (3.573) als je bedoelt 'in feite' of 'c.q.' (35.917) als je bedoelt 'of'?

26 Tussen haakjes vermeld ik het aantal treffers op [www.rechtspraak.nl](http://www.rechtspraak.nl). Waarom zou je zeggen 'onderhavig' (178.363) als je bedoelt 'deze' of 'dit', waarom 'het pand voornoemd' (117.176) als je bedoelt 'het hierboven genoemde pand', waarom 'desalniettemin' (7.196) als je bedoelt 'toch'? Zo ook '(dien)angaande' => '(daar)over', 'aanvangen' => 'beginnen', 'genoegzaam' => 'voldoende', 'mitsdien' => 'daarom' of 'dus'. De gekste is nog wel dat juristen als ze 'nu' bedoelen 'thans' zeggen en als ze 'nu' gebruiken 'omdat' bedoelen!

27 Tussen haakjes vermeld ik het aantal treffers op [www.rechtspraak.nl](http://www.rechtspraak.nl). Waarom 'Eiser is woonachtig in Woerden' (14.885) als je ook kan zeggen 'Eiser woont in Woerden', waarom 'détournement de pouvoir' (1.348) als je ook kan zeggen 'misbruik van bevoegdheid', waarom 'Deze zaak ziet op de plaatsing van een afvalcontainer op het perceel van eiser' (14.272) als je ook kan zeggen 'Deze zaak gaat over de plaatsing van een afvalcontainer op het perceel van eiser'?

28 Omdat de procedure bij de civiele rechter die wordt ingeleid met een dagvaarding anders is dan een procedure die wordt ingeleid met een verzoekschrift, moet je die term 'dagvaarding' gebruiken, ook al is dat voor veel mensen een merkwaardige term (veel mensen zeggen dan ook 'dagvaardiging'). De KEI-wetgeving in verband met digitaal procederen introduceert de term 'procesinleiding'. Sinds 1 september 2017 geldt deze wetgeving voor handelszaken, in de toekomst voor alle civiele zaken. De 'procesinleiding' kan dan een vordering of een verzoek inhouden.

29 Als 'rekening' in dit verband niet betekent dat je ervoor moet betalen, maar gewoon dat je ervoor verantwoordelijk wordt gehouden, is het dus het synoniem van 'risico'.

30 'De rechtbank heeft niet onderkend dat verweerder *niet ten onrechte* is uitgegaan van de omstandigheid dat eiser *niet* eerder heeft laten weten *niet* in staat te zijn het *onjuist* parkeren van zijn bestelbus te voorkomen.'

31 'Door eiser is niet aannemelijk gemaakt dat de *door* hem gestelde omstandigheden zo zijn dat zij ertoe nopen dat *door* verweerder handhavend moet worden opgetreden tegen de *door* derde begane overtreding.'

32 'Op grond van artikel 17 van de Participatiewet kan, bijvoorbeeld indien twijfel bestaat over het recht op bijstand dan wel de juistheid van de tot dan toe gehanteerde hoogte van de uitkering niet langer vaststaat, *verweerder* de bijstandsontvanger vragen om inlichtingen.'

33 Denk achtereenvolgens aan: 'Met betrekking tot de proceskosten overweegt de rechtbank...'. (vul in: 'over'), 'Ten aanzien van de proceskosten geldt een forfaitair stelsel' (vul in: 'voor') en 'Ten aanzien van de proceskosten is een forfaitair stelsel van toepassing.' (vul in: 'op').

34 Als je 'met betrekking tot de stelling van eiser' vervangt door een zin met 'over', kun je nog steeds niet zeggen 'over eiser stelt' en dus grijp je ook dan naar 'over de stelling van eiser'.

35 Zie J.E. Soeharno, D.F.H. Stein & S. Oppenheim, *Durven denken: inleiding in de logica voor juristen*, Den Haag: Boom juridisch 2017, hoofdstuk 3.

36 Interessant is om naar een jurist te kijken die een uitspraak bestudeert: die bladert eerst naar het einde om te kijken wat de beslissing is, bladert dan terug, slaat het wettelijk kader over en zoekt de concrete overwegingen.

37 Dus niet een nietszeggend kopje als 'Artikel 6:119 BW' of 'Artikel 4:100 Awb', maar iets als 'Moet gedaagde/verweerder wettelijke rente aan eiser betalen?'.

38 Naast de al genoemde signaalwoorden 'dus', 'daarom', 'want', 'omdat', enz., kun je bijvoorbeeld deze woorden gebruiken: 'Ook als dat niet zo zou zijn, geldt nog dat ...' voor een meervoudige argumentatie (waarbij elk afzonderlijk argument voldoende is voor de conclusie) of juist 'Daar komt bij dat ...' voor een nevenschikkende argumentatie (waarbij alleen de argumenten tezamen voldoende zijn voor de conclusie).

39 Mooi is wat moeilijk te bereiken is.

partijen in een rechtszaak bestaat maar voor een heel klein deel uit filosofen en theologen. Als een jurist volgens dit schema een uitspraak opbouwt en aan het begin een uitgebreid wettelijk kader opneemt, vragen de meeste lezers zich af 'gaat dit over mijn zaak?'. De beste oplossing: gooi dat hele wettelijke kader in een bijlage of laat het zelfs helemaal weg en verwerk het in je beoordeling.

Met dat syllogisme hangt in de continentale traditie ook samen dat je van het algemene naar het concrete werkt, met aan het einde de conclusie. Je helpt de lezer al een heel eind als je die conclusie voorop zet en daarna uitlegt waarom, dan weet de lezer al waar we naartoe werken.<sup>36</sup>

Om de lezer te helpen zou je daarnaast kunnen werken met (a) tussenkopjes, waarbij je die kopjes formuleert vanuit de informatiebehoefte van de lezer,<sup>37</sup> (b) een korte inleiding aan het begin van de uitspraak om te vertellen waar de zaak om draait en (c) signaalwoorden ('dus', 'daarom', 'want', 'omdat'). Wat dat laatste betreft: als je elk stuk van je redenering opent met 'Verder acht de rechtbank van belang dat...' help je de lezer niet om te snappen hoe dit stuk van de redenering zich verhoudt tot het vorige stuk; als je standaard aan het einde van de uitspraak zegt 'De voorgaande overwegingen, zowel afzonderlijk als in onderlinge samenhang gezien, leiden de rechtbank tot de conclusie dat...' help

je de lezer ook niet. Vertél de lezer hoe het ene stuk zich tot het andere verhoudt<sup>38</sup> en vertél de lezer of je een bepaald deel in de redenering doorslaggevend vindt of juist alleen tot deze conclusie komt als alle delen in de redenering zich voordoen.

## Werken aan begrijpelijkheid van uitspraken is in deze tijd noodzakelijk als de rechter relevant wil blijven

### 5 Slotwoord

Werken aan begrijpelijkheid van uitspraken is in deze tijd noodzakelijk als de rechter relevant wil blijven. Dat is omdat gezag nu niet meer met indrukwekkende gebouwen en gezwollen taal, maar juist met communicatie, responsiviteit, persoonlijk contact en het aangaan van een relatie wordt gewonnen. Gezag is veel meer *persoonlijk* geworden. Voor die begrijpelijkheid kwamen in dit artikel drie stappen aan bod, namelijk op woordniveau, op zinsniveau en op gedachtegangniveau. Maar wie moeite heeft afscheid te nemen van de typische juristentaal, mag nog even zwelgen in deze leus: *Difficilia quae pulchra*.<sup>39</sup>

## SPECIALIST WORDEN IN HET FAMILIERECHT?

Start nu uw opleiding en wordt een meester in scheiden, erven en mediation



**IMFO**

Instituut voor Mediation en Familierecht Opleidingen

WWW.IMFO.NL



NEDELANDSE VERENIGING  
Familierecht  
Advocaten  
Scheidingsmediators

WWW.VERENIGINGFAS.NL



**Call Care**

Telefoonservice voor de advocatuur



Telefoonservice



Agendabeheer



Opvang Overflow

Wij werken voor +200 advocatenkantoren,  
kennen de juridische terminologie en werken discreet

Call Care Nederland | 010 – 280 3333 | info@callcare.nl | www.callcare.nl